

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

Sociální antropologie

Graffiti subkultura v Praze

David Žák

Bakalářská práce

2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **David ŽÁK**
Osobní číslo: **H07242**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Graffiti subkultura v Praze**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je objektivní popis graffiti subkultury v Praze, její vývoj a současnou situaci. Pro komplexní pochopení musí být také objasněn samotný vznik graffiti jako takového od nástěnných maleb po současnou podobu graffiti. Výzkum je založen převážně na strukturovaných a polostrukturovaných rozhovorech s několika aktivními i neaktivními členy této komunity. Co znamená graffiti pro ně samotné a co je vede k páchání trestné činnosti, to jsou základní otázky této práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Robert Reisner "Graffiti : two thousand years of wall writing", New York, Cowles 1971 Martina Overstreet "In Graffiti we trust", Praha, Mladá fronta 2006 Janice Rahn "Painting without permission", Greenwood Press, 2002 Ivana Zoubková "Kontrola kriminality mládeže", Dobrá Voda, Čeněk 2000 Ondřej Höppner "Graffiti aneb posedlost", Roč. 8, č. 243 (15. prosince 1998), s. 18

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc.
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. MgA. Tomáš Petráň, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č.121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 20.1.2011

David Žák

ANOTACE

Práce je věnována graffiti subkultuře v Praze. Popisuje motivy a vzorce chování členů subkultury. Zabývá se všemi podobami graffiti se zaměřením na jeho ilegální formy.

KLÍČOVÁ SLOVA

graffiti, writeři, subkultury, sprejování

TITLE

Graffiti Subculture in Prague

ANNOTATION

This work is dedicated to the graffiti subculture in Prague. It describes motivations and behaviour patterns of the members of subculture. The work covers all the versions of graffiti with a focus on its illegal forms.

KEYWORDS

graffiti, writers, subcultures, spraying

OBSAH

1. ÚVOD.....	- 7 -
2. METODOLOGIE	- 9 -
3. TEORETICKÁ ČÁST.....	- 11 -
3.1 DEFINICE GRAFFITI.....	- 11 -
3.2 SUBKULTURA GRAFFITI.....	- 13 -
4. VÝVOJ GRAFFITI	- 14 -
4.1 PRAVĚKÉ GRAFFITI.....	- 14 -
4.2 VZNIK GRAFFITI V USA	- 17 -
4.3 POČÁTKY GRAFFITI V EVROPĚ	- 19 -
4.4 FORMOVÁNÍ SUBKULTURY V ČR.....	- 20 -
5. MÍT STYL	- 22 -
5.1 KRÁL SCÉNY	- 25 -
6. ULICE.....	- 27 -
6.1 TAG.....	- 28 -
6.2 CHROM.....	- 29 -
6.3 THROW UP	- 31 -
7. METRO A VLAKY	- 33 -
8. KRITIKA UVNITŘ SUBKULTURY	- 36 -
9. GRAFFITI A UMĚNÍ	- 37 -
10. ZÁVĚR	- 38 -
POUŽITÁ LITERATURA.....	- 40 -
PŘÍLOHY	- 43 -

1. Úvod

Téma své bakalářské práce jsem si vybral na základě dlouholetého zájmu o tuto problematiku. Dlouhodobě sleduji pražskou graffiti scénu,¹ její vývoj jako celku, ale i jednotlivých účastníků. Jde o subkulturu, v níž každý člen jistým způsobem ovlivňuje druhého. A každý se snaží vydobýt si místo v její hierarchii. Zejména jde o myšlenkové, stylové a technické změny, které se následně odrážejí ve stylu² a samotném pojetí graffiti jako takového.

S graffiti jsem se osobně seznámil před dvanácti lety skrze svého kamaráda Davida. Honey, což byl jeho pseudonym pro graffiti, často pobýval v Mělníku,³ kde byla velká hip hopová, potažmo graffiti komunita. Několikrát jsem se zúčastnil hip hopových koncertů a tady vznikl můj zájem o graffiti. Poslouchal jsem hudbu, v jejíž textech bylo mnoho odkazů ke graffiti, a bližší souvislosti jsem si dával postupně dohromady tím, jak jsem trávil s writery⁴ více času.

Nikdy jsem graffiti nedělal aktivně, nicméně mne však graffiti fascinovalo takovým způsobem, že jsem se o něj začal zajímat podrobněji. Honey mne zasvětil do prvních tajů této uzavřené komunity. Postupně jsem začal chápat, proč se vystavují takovému nebezpečí, proč šplhají po střechách a proč ohrožují své životy v tunelech metra.

Cílem této práce je představit graffiti ve všech jeho podobách se zaměřením na jeho ilegální formy. Graffiti na legálních plochách nikterak společnosti

---

¹ Scéna je mezi graffiti tvůrci výraz pro všechny, kteří dělají graffiti. Zpravidla jde o scénu na území jednoho města (viz. pražská scéna, brněnská scéna...). Zejména pak mezi pražskou a brněnskou scénou se dodnes vede spor o to, která ze scén je lepší.

² Stylem se rozumí způsob, jakým jednotlivý tvůrce stylizuje celkový výtvar. Může jít o jednoduché nápisy nebo o propracovaná 3D písmena. Stylů je nespočet a všechny je vyjmenovat či popsat je zcela nemožné.

³ Mělník byl svou dobou epicentrem hip hopové kultury, jejíž součástí bylo i graffiti. Působilo zde hodně writerů, bylo zde i několik legálních ploch, které si graffiti komunita vyjednala s tehdejšími zastupiteli města. Na tak malé město to byl nebývalý počín a i to dokazuje, jak velká byla tamní komunita. Graffiti se ovšem šířilo i mimo legální plochy (také díky nájezdům writerů z Prahy) a tak město zavedlo restriktivní opatření, včetně zrušení většiny legálních ploch.

⁴ Writer, jak se sami příslušníci subkultury označují, je člověk, který aktivně dělá graffiti.

neškodí, zároveň je mezi writery považováno za vedlejší a netěší se přílišné pozornosti, ostatně na legální zeď může malovat každý. Je pochopitelně součástí graffiti, ovšem uznání širší části komunity získá writer pouze soustavnou tvorbou v ulicích a na vagónech vlaků. Punc ilegality a s tím spojený adrenalin je jedním z hlavních motivů writerů a vůbec principu graffiti. Graffiti vzniklo jako městský fenomén a jako takové patří do ulic, kde dochází ke konfrontaci s writery, potažmo širší veřejností. Pro writera je tato konfrontace v ulicích města nezbytná. Dále se částečně pokusím, v návaznosti na dostupné zdroje, dospět k tomu, co lidi vede k páčání trestné činnosti, kterou bezesporu je.⁵

Jakákoli subkultura je konstitutivní součástí tzv. dominantní kultury, charakterizovaná svým souborem specifických norem, hodnot, vzorů chování a životním stylem.⁶ Jaké jsou tedy normy, hodnoty, vzory chování a přesvědčení, kterými se writeři řídí? Je překvapivé, že problematika graffiti nebyla dodnes otevřena. O graffiti se píše v médiích různého zaměření, ovšem o hlubší proniknutí se pokusilo pouze několik vysokoškolských studentů v rámci své diplomové práce.⁷ V České republice dostupná práce N. Macdonalda „The Graffiti Subculture: Youth, Masculinity and Identity in London and New York“,⁸ je komplexní etnografický výzkum zaměřený na graffiti v angloamerických zemích. Základem mé práce je studium českých dostupných zdrojů věnujících se této subkultuře. Především jde o magazíny, filmy, knihy a webové stránky.

Důležitým zdrojem je mi kniha „In Graffiti we trust“ od Martiny Overstreet.⁹ Je vůbec první pokusem o zmapování pražské graffiti scény, okrajově se věnuje i brněnské a ostravské scéně. Systematicky mapuje vývoj od roku 1989 po současnost. V knize jsou zaznamenány jednotlivé výpovědi writerů všech generací, jejich proměny, vzájemné vztahy a celková struktura komunity. Martina

---

⁵ Podle paragrafu 257b bude pachatel potrestán, dle rozsahu škody, odnětím svobody na dobu 6 měsíců až 8 let. Ve většině případů odchází obviněný s podmínkou či peněžitým trestem. Vyšší tresty následují při opětovném spáchání trestné činnosti a tzv. recidivě.

⁶ Sociologický ústav (Akademie věd ČR), Velký sociologický slovník. II, PGŽ., Praha 1996, s.1248.

⁷ ZACPALOVÁ Petra, „Graffiti a street art v Brně“ (bakalářská diplomová práce), FSS MU, Brno 2007, dostupné z http://is.muni.cz/th/145998/ff_b/text_dipl.pdf, vyhledáno 6.3.2011.

⁸ MACDONALD Nancy, „The Graffiti Subculture: Youth, Masculinity and Identity in London and New York“, Palgrave 2001, ISBN: 3337 8191 00

⁹ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1.

Overstreet je mimo jiné i spoluautorkou knihy „Zde jsou psi“,¹⁰ která se věnuje vizuální kultuře české klubové scény.

Dále budu vycházet ze studia časopisů, v nichž po řadu let vycházejí rozhovory s některými předními představiteli pražské graffiti scény. Časopisy byly důležitým komunikátorem mezi představiteli subkultury. Writeři zde prezentovali svoje výtvary, dnes význam časopisů výrazně poklesl, převážně s nástupem moderních technologií, zejména pak internetu. K první popularizaci graffiti došlo v časopise Poplife, později přejmenovaný na Board. V tomto časopise vycházela od roku 1994 rubrika „Graffiti Art“. Postupem času se časopis profiluje spíše jako časopis věnující se skateboardingu a snowboardingu, následně graffiti z tohoto časopisu zcela vymizelo. Dalším zdrojem informací je, dnes již nevycházející, časopis Terrorist. Ten se věnoval hlavně graffiti, okrajově hip hopu. Kolem tohoto časopisu se formují první členové graffiti subkultury a je naprosto klíčovým pro její vznik a následnou komunikaci mezi jejími členy. Důležitým zdrojem informací je časopis BBarák, kde i přes některé obsahové a formální změny dodnes vyšlo mnoho rozhovorů s writery z celé České republiky. Tyto tištěné prameny mapují období od roku 1994 po současnost.

Jak jsem uvedl, tištěné časopisy postupně ustupují snadno dostupnému internetu. Toto médium pochopitelně ovlivnilo i graffiti subkulturu. Vydávání tištěného časopisu je bezesporu mnohem složitější a to jak z hlediska organizace, tak následné distribuce. A právě studium internetových zdrojů bude bezesporu nedílnou součástí této práce.

Téma graffiti, popřípadě motivace jejich tvůrců, je stále aktuální. Společnost na graffiti nahlíží jako na démonizovanou trestní činnost a vandalismus. Lidé se snaží porozumět důvodům writerů, kteří ničí cizí majetek. Tato práce může být chápána jako další součást studia této problematiky.

2. Metodologie

---

¹⁰ OVERSTREET Martina, NANORU Michal, „Zde jsou psi“ Yinachi, Praha 2010 ISBN: 978-80-904735-1-5.

Vzhledem k charakteru zkoumané problematiky a zásadám antropologického výzkumu byly pro tento výzkum zvoleny metody kvalitativní. Základním východiskem pro moji bakalářskou práci jsou rozhovory s writery. Ať už v podobě písemné v knize Martiny Overstreet¹¹ nebo formou nestrukturovaných rozhovorů s writery. Ty jsem nemohl zaznamenat na diktafon ani jinak písemně, neb bych ztratil jejich důvěru, která je v tomto ilegálním prostředí tím nejdůležitějším. V knize vystupují převážně představitelé starší generace, kteří se již nevěnují ilegální formě graffiti, tudíž pro ně není problém o podobných věcech otevřeně hovořit. To, že se již věnují jiným formám graffiti, je pro výzkum irelevantní, jelikož graffiti, jak si ukážeme, pevně ctí tradice, které zůstávají po generace neměnné.

Dalším podstatným zdrojem bude má dlouholetá znalost tohoto prostředí a zejména lidí, jež se v něm pohybují. S mnoha z těchto osob se znám již od mládí a proto mám jejich důvěru, která je zrovna u graffiti, jež je klasifikováno jako trestná činnost, tím nejdůležitějším. Právě proto u mnoha z writerů znám jejich motivaci, aniž bych s nimi musel nutně dělat rozhovor. Strávil jsem s nimi spoustu času, během kterého jsem s nimi vedl nestrukturované rozhovory nebo pouze sledoval, pozorně naslouchal a následně analyzoval jejich chování a jemu přisuzované významy. Tyto poznatky nyní využiji ve své práci.

Vedle výše zmíněného využiji také znalosti získané z terénního výzkumu¹² a zúčastněného pozorování. Metoda zúčastněného pozorování se dá popsat následovně. *„Formu kvalitativního výzkumu, ve kterém výzkumník získává informace skrz poměrně dlouhou, intenzivní interakci s objekty svého studia. Výzkumník je přímo zapojen do jejich každodenních aktivit a běžného života. Primární data získává z vyprávění, která vyplývají z přímého pozorování, neformálních rozhovorů a osobní zkušeností. Pomocí zúčastněného pozorování však také může získat kvantitativní a více*

---

¹¹ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1.

¹² V roce 2008 jsem, mimo jiné, podnikl cestu do některých evropských velkoměst spolu s jedním writerem z Prahy. Cílem tohoto výzkumu bylo pochopit, proč se writeři vydávají za hranice svého města. Dále jsem se snažil popsat struktury této komunity a jejich zákonitosti. Výzkum byl zaměřen na graffiti sprejované na metro a vlaky s nímž je spojeno cestování po světě.

*formální či strukturované data.*¹³

Tato část mého výzkumu je z hlediska etiky tou nejproblematictější. Graffiti je některými lidmi včetně zákonodárců chápáno jako trestná činnost a já se jako pozorovatel stávám jejím spolupachatelem. V případě graffiti a s tím spojeného zúčastněného pozorování není jiná možnost získat takové zkušenosti, než být spolupachatelem trestné činnosti. Takové postavení mi nebylo nikterak příjemné. Pokud by byla jiná možnost, jak potřebných poznatků nabýt, pokusil bych se je získat jinak. Nicméně mezi legálním a ilegálním graffiti je velký rozdíl a pro pochopení souvislostí bylo pro můj výzkum nezbytné být pozorovatelem všech jeho forem. Jedině tak jsem mohl popsat techniky a postupy, jakými writeři své graffiti dělají. V graffiti subkultuře se ve většině případů writeři neznají pravými jmény. Vystupují pod svými přezdívkami. Pravá totožnost writerů je v této subkultuře tabuizována. Díky nespočetným pozorováním jsem i já svým způsobem součástí subkultury a tak jsem zavázán toto pravidlo také dodržovat. Minimálně jako výraz díky za mně projevenou důvěru.

V práci se nejdříve seznámíme se vznikem graffiti a jeho rozšířením do Evropy a posléze tehdejšího Československa. Dále práce popisuje formy ilegálního graffiti a důležité pojmy, jejichž objasnění usnadní orientaci v subkultuře, jejich pravidlech a strukturách hierarchie. Pro lepší vizuální představu je na konci práce přiloženo několik ukázek graffiti. Citace jsou záměrně ponechány s gramatickými chybami tak, jak byly jednotlivými writery vyřčeny.

3. Teoretická část

3.1 Definice graffiti

Norber Siegl z vídeňského Institutu pro výzkum graffiti (IGF) definuje, *„Graffiti je v současnosti nadřazeným pojmem pro několik tematicky a formálně rozdílných výrazových skupin. Společný znak spočívá v tom, že se jedná o prvek vizuálního vnímání vytvořený jedincem nebo skupinou, který je nežádaný a zpravidla anonymní, a který se nachází na cizích plochách nebo na plochách*

---

¹³ LEVINE, H.G., GALLIMORE, R., WEISNER, T.S., TURNER, J.L. „Teaching Participant-Observation Research Methods: A Skills- Building Approach“.

veřejné správy. Především u moderní formy sprejování graffiti pak zahrnuje pojem také oficiálně provedené zakázky a umělecké produkce.¹⁴

Graffiti je možné definovat jako symptom postindustriální megalopolis, tedy jako exces, který je nutnou součástí systému.¹⁵ Podstatou je psaní písmen, jména writera nebo názvu crew ve veřejném prostoru. Nevypovídají o ničem kromě vlastní přítomnosti. Jde o vizuální prvek zpravidla větších měst. Graffiti vzniklo v New Yorku koncem 60. let. Je vytvářeno jedincem nebo skupinou. Jedinec je v této subkultuře označován jako writer, který vystupuje pod svým pseudonymem.¹⁶ Takový pseudonym si writer vymyslí a v komunitě nebude označován jinak, vzhledem k zachování anonymity. Skupina jednotlivců je označována slovem crew.¹⁷ Crew neboli parta je zpravidla tvořena několika jednotlivci. Jejich přesný počet není nijak omezený, nejčastěji takovou skupinu tvoří tři a více writerů. Mezi členy každé crew je nejdůležitější důvěra. V případě, že je někdo ze skupiny dopaden, nesmí za žádnou cenu vyzradit identitu ostatních členů. Co pro writera znamená crew, popisuje Pois: „*Rodina. Lidi na který se můžeš spolehnouti když nepřijdou včas na sraz. Lidi co znamenaj ty a ty znamenáš oni. Lidi co tě nepochčijou a ty nepochčiješ je.*“¹⁸ Označení crew musí být, na rozdíl od jména jednotlivce, složeno jen z několika písmen, která mohou, ale nemusí, něco znamenat.¹⁹ Ve většině případů je crew složena ze tří nebo dvou písmen. Nápis své crew nesmí writerovi zabrat mnoho času, což je hlavním důvodem malého počtu písmen. Další důvod je ekonomický jak popisuje Pasta: „*Oni (CK) měli jenom dvě písmena, což jim umožňovalo pomocí relativně málo barvy udělat hodně chromů, no. My jsme měli tři písmena a třeba N nebo S sežere hodně barvy, já jsem z plechovky chromy a černý neudělal víc než jeden chrom, kdežto oni dva, dokonce i tři!*“²⁰

Anthropology and Education Quarterly, 1980. S.38-54.

¹⁴ SIEGL Norbert, Institut für Graffiti Forschung, překlad D.Nováková, dostupné z <http://www.graffitieuropa.org/definition.htm>, vyhledáno 8.3.2011.

¹⁵ MAGID Václav, „Cap, Crew against people“, Bigg Boss, Praha 2007 ISBN: 978-80-903973-0-9.

¹⁶ Například Honey, což z anglického překladu znamená mimo jiné „miláček.“

¹⁷ V Praze jsou to například Top, Imd, Be a mnoho dalších.

¹⁸ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s.23.

¹⁹ Například Rtw (Rock This Way) nebo Imd (I Must Die).

²⁰ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s.96.

3.2 Subkultura graffiti

Kultura je složitým souborem sdílených přesvědčení, hodnot a pojmů, který skupině umožňuje nacházet smysl svého života a dává návod jak žít.²¹ Subkultura je konstitutivní součástí tzv. dominantní kultury.²² Graffiti, potažmo writeři, znají svou historii a s odkazem na jeho vznik v New Yorku zásadově lpí na tradicích. Writeři společně sdílejí hodnoty, jež si po generace předávají. Hodnotí se tvar písmene, technika práce se sprejem, sladění barev, velikost, množství a nasazení. Originalita je žádána, ovšem nesmí překročit stanovené hranice. Není chápána ve smyslu novosti, ale spíše ve smyslu původnosti, vlastnických práv na ten či onen tvar a styl.²³ Mít svůj styl je základním hodnotícím kritériem.²⁴ Bedlivě je dodržována hierarchie.²⁵ Graffiti je ve své podstatě konzervativní a jakékoliv prohřešení proti normám je náležitě trestáno ztrátou respektu a uznání, popřípadě vede až k exkomunikaci. Respekt se snaží každý writer vydobýt dle stanovených pravidel. Vzestup v hierarchii, tzv. „getting up,“ je jednou z hlavních motivací každého writera. Ten se snaží svou tvorbou získat uznání ostatních a stát se králem.

Členové subkultury spolu komunikují prostřednictvím specializovaných magazínů,²⁶ tematických filmů²⁷ a především internetu. Tím svá díla prezentují ostatním writerům a budují si své postavení. Pochopitelně, tomuto účelu nejlépe slouží internet. Nejlepším příkladem je webová stránka streetfiles.org.²⁸ Na těchto stránkách writeři z celého světa sdílejí fotografie, ke kterým je možné zanechat svůj komentář. Writeři se vzájemně ovlivňují, což se odráží na jejich stylu a samotném pojetí graffiti jako takového.

---

²¹ FAY Brian, „Současná filosofie sociálních věd“ - multikulturní přístup, Praha 2002 ISBN: 80-86429-10-5, s.72-76.

²² Sociologický ústav (Akademie věd ČR), Velký sociologický slovník. II, PGŽ., Praha 1996, s.1248.

²³ MAGID Václav, „Cap, Crew against people“, Bigg Boss, Praha 2007 ISBN: 978-80-903973-0-9.

²⁴ Viz. kapitola 5. Mít styl.

²⁵ Viz. kapitola 5.1 Král scény.

²⁶ Například magazín Clique nebo dnes již nevycházející Terrorist.

²⁷ Writeři si natáčejí, jak svá graffiti sprejují, a ta pak prezentují formou videa (např. Quality Kontrol nebo Kick the Shit).

²⁸ <http://streetfiles.org/>

4. Vývoj graffiti

4.1 Pravěké graffiti

Původně slovo graffiti označovalo nástěnné malby v jeskyních. Objevovaly se i ve starověkém Římě a dodnes jsou zachovány v Pompejích. Šlo o politické nadávky, vyznání lásky, nebo reklamu na nevěstince. Tvůrci si vystačili s jednoduchým škrábáním nebo rytím. Podle výzkumu emeritního profesora Dale Guthrieho z aljašské univerzity vyplývá, že autory pravěkých maleb byla mládež.²⁹ Ve své práci srovnává proporce rukou v jeskyních s proporcemi rukou moderních lidí. Z těchto proporcí rovněž určil i pohlaví, zejména šlo o mladistvé muže. Stejně jako v pravěkých jeskyních se i dnes u graffiti tvůrců objevuje motiv spoře oblečených žen. „*V graffiti najdete spoustu erotických motivů. Když jejich autoři malují lidi, tak jsou to většinou ženy a ty na sobě nemají ani nitku,*“ konstatuje Guthrie.³⁰

Figurativní kresbu v různých podobách lze vidět u dnešního graffiti poměrně často. Charakter,³¹ jak se takovému vyobrazení říká, je pak doplňkem k samotné hlavní práci, kterou tvoří stylizované písmo. Jak samotné charaktery vidí writeři? Například Splash³² popisuje charakter následovně: „*Hlavní je písmo, písmo je základ, prostě malovat písmem. Charakter je most mezi normálním světem a graffiti. To jediný oni chápou, piece už oni nechápou. To ale není opravdový graffiti. Opravdový graffiti je malovat písmem a to málokdo dělá.*“³³ Podobný postoj zastával i Bond³⁴: „*Charaktery nejsou dobrý věci. Jako nikdo to moc necení. Chápu, když někdo udělá piece a vedle toho dá charakter, tak to jo. Ale třeba jsem viděl panel s rozkouskovaným charakterem, pěkný, ale o ničem.*“³⁵

---

²⁹ GUTHRIE Dale „The Nature of Paleolithic Art“ University of Chicago Press, Chicago 2006, 520 s. ISBN:0-226-31126-0.

³⁰ PETR Jaroslav, Pravěká graffiti, <http://www.osel.cz/index.php?clanek=1710>, vyhledáno 7.3.2011

³¹ Charakter je zobrazení celé figury nebo její výrazně stylizované části, často ženského poprsí.

³² Splash, Cakes, Point civilním jménem Jan Kaláb. Stál u vzniku graffiti, které dodnes dělá. Jedna z výrazných postav současné pražské graffiti scény. Dnes se věnuje převážně street artu viz. <http://onepoint.cz/>

³³ Splash v rozhovoru pro časopis Board, dostupné z http://www.edisk.cz/stahni-pomalu/54703/Graffiti_z_Board_magu-Radical.pdf_33.9MB.html vyhledáno 8.3.2011.

³⁴ Bond byl respektovaný pražský writer. Zemřel na rakovinu žaludku. Dodnes lze vidět nápisy po Praze odkazující na tuto ztrátu jednoho z členů subkultury. (RIP BOND)

³⁵ Bond v rozhovoru pro časopis Board, dostupné z http://www.edisk.cz/stahni-pomalu/54703/Graffiti_z_Board_magu-Radical.pdf_33.9MB.html, vyhledáno 8.3.2011.

Většina writerů chápe charakter jako doplněk. Hlavním prvkem graffiti je písmo a charakter v něm hraje okrajovou roli. Pokud se podíváme na některé charaktery, velmi často se pak objevují dívky s výraznými křivky prsou a boků. Podobně tomu bylo i v pravěku. „*Nebyly to ale jen tak nějaké ženské, byly to pravěké Pamelý Andersenové obdařené směšně velkými prsy a boky,*“³⁶ popisuje Guthrie.

V dnešním graffiti je takový motiv pouze jedním z mnoha. Často můžeme u graffiti vidět komiksové nebo jiné postavy, které můžeme chápat jako popkulturní odkazy.³⁷ Writeri se neomezují na vyobrazení žen, jak tomu bylo v pravěku. Charaktery mají různou podobu. Ovšem figurativní kresba, obzvláště ženských postav, je poměrně častým jevem. Graffiti je převážně mužskou doménou a proto vidíme u graffiti zobrazené spíše ženy než spoře oděné muže. V pražské graffiti subkultuře mají ženy velmi malé zastoupení. Nejinak tomu bylo i v pravěku. Guthrie jim přisuzuje jen 20% všech maleb.³⁸

Podle Guthrieho je dalším společným jevem, a tady jde o více než podobnost, potřeba adrenalinu, popřípadě ztvárnit situace, v níž docházelo k produkci tohoto hormonu. V jeskynních byla totiž vyobrazena lovná zvěř. „*Mnoho z těchto zobrazených zvířata má v těle šípky a oštěpy, z ran a tlamy se jim řine krev. To jsou obrazy, které byly tehdejší lidem důvěrně známé z každodenního života. Byly to formule jedna a fotbalové zápasy tehdejší doby a ti lidé malovali to, co se jim nejvíc honilo hlavou,*“ říká Guthrie.³⁹

Adrenalin je naprosto klíčový i pro současné graffiti, kdy je jedním z nejčastějších motivů. Bond na otázku, co ho na graffiti baví, odpovídá „*Adrenalin a takový ty věci. Ten pocit, že tady mám fakt dobřej piece, další fotku, prostě skvělá zábava.*“⁴⁰ Adrenalin je bezesporu hnacím motorem mnoha writerů. Wicke popisuje spojení graffiti s adrenalinem slovy: „*Velitel akce,*

---

³⁶ PETR Jaroslav, Pravěká graffiti, <http://www.osel.cz/index.php?clanek=1710>, vyhledáno 7.3.2011.

³⁷ Například Homer, postava z animovaného seriálu Simpsons, nebo komiksový hrdina Batman.

³⁸ PETR Jaroslav, Pravěká graffiti, <http://www.osel.cz/index.php?clanek=1710>, vyhledáno 7.3.2011.

³⁹ Tamtéž.

*nenahraditelném pocit. Není to jako když jdeš skočit bungee jumping, nebo dávat sjezd na kole a co já vím co jiného. Je to adrenalin spojený s něčím, co není legální.*⁴¹ Pravěká mládež měla lov plnou hlavu, podobně zamotanou hlavu má i dnešní mládež při honbě za adrenalinem. Proto podle Guthrieho tehdejší teenageři malovali „adrenalinové vodvazy“ své doby.⁴²

Graffiti je nyní v mnohém zcela odlišné od toho pravěkého. Nicméně předešlé příklady ukazují na některé společné rysy. Pravěké graffiti bylo, stejně jako graffiti v současnosti, zejména záležitostí mužů. Tak jako byl lov adrenalinovým zážitkem, tak je pro dnešní writery adrenalinovým zážitkem ilegální tvorba graffiti v ulicích měst. Lovu se zúčastnili výjimečně muži a stejně je tomu při malování graffiti. V pražské graffiti subkultuře bylo a je několik žen snažících se nabourat mužskou hegemonii.⁴³ Jde však o velmi ojedinělý jev a graffiti stále zůstává výlučně mužskou záležitostí. V minulosti malovalo více žen, ale postupem času, s větší kontrolou policie a společnosti, odvážných žen ubývá.

Na uvedených příkladech jsem chtěl poukázat na některé zajímavé okolnosti a souvislosti. Writeři mají různé motivy k páčání trestné činnosti, ovšem stejně jako u pravěkých mladých kluků se jedná o potřebu sebevyjádření na úkor společenským normám. Šlo shodně o anonymní výtvary a pravděpodobně se pravěká mládež a nejenom ona,⁴⁴ shodně jako dnešní, vystavovala represím ze strany ostatních členů tlupy, potažmo společnosti. Můžeme tedy mluvit o jisté kultuře protestu⁴⁵ proti stávajícím normám a pravidlům a právě tento motiv se často opakuje i u soudobých writerů.

---

⁴⁰ Bond v rozhovoru pro časopis Board, dostupné z http://www.edisk.cz/stahni-pomalu/54703/Graffiti_z_Board_magu-Radical.pdf_33.9MB.html, vyhledáno 8.3.2011.

⁴¹ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1 s.97.

⁴² PETR Jaroslav, Pravěká graffiti, <http://www.osel.cz/index.php?clanek=1710>, vyhledáno 7.3.2011.

⁴³ U zrodu pražské graffiti scény stála i Lela, civilním jménem Lela Geislerová. Dříve vystupovala se skupinou Coltcha, kde působil také její manžel. Dnes se věnuje módnímu návrhářství a komiksové tvorbě. V minulosti malovalo více žen – Saner, Cate a další. V současné době je jednou z nejaktivnějších žen na pražské graffiti scéně Sany.

⁴⁴ Graffiti se objevovalo i v Pompejí a nejčastěji mělo podobu protestních politických nápisů.

⁴⁵ MARADA, Radim . „Kultura protestu : politizace každodennosti“, Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. 217 s. ISBN 80-7325-027-6.

4.2 Vznik graffiti v USA

Spíše než graffiti pravěké je pro podobu nynějšího graffiti nepochybně důležitější období 60. a počátku 70. let, kdy se ve Spojených státech amerických začal formovat novodobý fenomén jménem graffiti. V New Yorku koncem 60. let psal své jméno po ulicích města jistý Julio 204. Tento mladík, vlastním jménem Greg, byl několikrát chycen a byl nucen této činnosti zanechat, na jeho odkaz však navazuje jeho kamarád, řecký přistěhovalec Demetrius.

Taki, což je zdobnělina jeho řeckého jména, začal své jméno psát všude, kudy chodil. Podobně jako Julio používal číslovku označující ulici jeho bydliště. Taki 183 pracoval jako poštovní doručovatel, tudíž denně procházel ulicemi New Yorku a mohl šířit své jméno. Netrvalo dlouho a jeho jméno bylo k vidění i mimo jeho bydliště severního Harlemu. Taki 183 se objevovalo jak na ulicích, tak ve stanicích metra. Při psaní svého jména využíval balíků, které roznášel, aby se jimi kryl před lidmi.⁴⁶ Rychle šířícího nápisu si všiml novinář z New York Times, který Takiho sledoval až domů.⁴⁷ Dne 21. 7. 1971 vychází v New York Times článek,⁴⁸ který navždy poznamenal následný vývoj graffiti a to nejen v USA. V něm Taki popisuje svůj motiv slovy: „*Prostě jsem to dělal všude kudy jsem šel, neděláš to pro ženský, ty to nezajímá. Děláš to pro sebe. Neděláš to proto, aby si byl zvolen prezidentem.*“⁴⁹

I přes to, že Taki 183 nebyl zdaleka prvním ani jediným, stal se tento článek přelomový, šlo totiž o první konfrontaci veřejnosti s problematikou graffiti. Do té doby prakticky nikdo z široké veřejnosti nevěděl o existenci graffiti. A pokud si všiml nějakých nápisů, neuměl tento nový jev městského prostředí pojmenovat, natož definovat. Také politický establishment ještě nevěděl, co pro společnost graffiti znamená a už vůbec netušil, jak bude proti němu v následujících letech

---

⁴⁶ Životopis Taki 183, dostupné z <http://taki183.net/#biography>, vyhledáno 11.3.2011.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ The New York Times „Taki 183 Spawns Pen Pals“ 21.7.1971, dostupné z http://taki183.net/pdf/taki_183_nytimes.pdf, vyhledáno 11.3.2011.

⁴⁹ The New York Times „Taki 183 Spawns Pen Pals“ 21.7.1971, dostupné z http://taki183.net/pdf/taki_183_nytimes.pdf, vyhledáno 11.3.2011.

brojit. Floyd Holoway, vrchní velitel dopravní policie, na tento fakt poukazyval tím, že graffiti není ukotveno v zákoně.⁵⁰ Graffiti bylo pouze porušením přepravních podmínek města New York a každý chycený pachatel starší 16ti let dostal předvolání. Holoway přiblížil i prostředí, z něhož se writeři etablojí. Jak se v článku zmiňuje,⁵¹ jsou mezi chycenými zástupci všech etnických menšin ze všech společenských tříd.

S touto „popularizací“ nastal obrovský nárůst počtu writerů. S novými writery přicházela i potřeba nových metod a způsobů vyjadřování. Začalo období experimentů s velikostí a barvou písma. Taki 183 si vystačil s jednoduchými podpisy, tzv. tagy, to se ale nedá říct o budoucích experimentátorech. Writeři objevili různé trysky, jejichž pomocí mohli barvou pokrýt mnohem větší plochu.⁵² Tím mohl vzniknout „piece“, další základní prvek graffiti tvorby. Zpočátku to byl tag obtažený jinou barvou.⁵³

Nejprve bylo graffiti doménou writerů z Brooklynu, Bronxu a Manhattanu, později se rozšířilo do zbývajících dvou čtvrtí, Queensu a Staten Islandu. Je nutné představit si, jaké ovzduší tou dobou panovalo. Graffiti bylo u svého počátku, nebyly známé techniky ani postupy, jakými měli writeři svá díla tvořit. Nastala konkurenční atmosféra, kdy se každý snažil přijít s novým inovativním prvkem v rámci soutěže mezi jednotlivými oblastmi města.⁵⁴

Zpočátku se writeři soustředili na ulice. Zejména v ulicích Brooklynu se graffiti rychle šířilo, mezi pionýry patřil FRIENDLY FREDDIE.⁵⁵ Z ulic měst se graffiti rozšířilo na vagony metra, které se záhy stalo další disciplínou, v níž se každý snažil ukázat svůj unikátní a nejlepší styl. Z jednoduchých nápisů, které neměly velké vizuální ambice, se vyvinula propracovanější díla. Neustále zdokonalování vedlo i k objevu nových technik.

---

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tyto trysky se nazývají „fat caps“. Trysky s tenkou stopou jsou tzv. „skinny caps“.

⁵³ Obtah se mezi writery nazývá outline, z anglického slova out line. Zpravidla jde o barvu, která je ve velkém kontrastu s barvou tvořící výplň (fillin). Fillin je pro změnu složeninou slova fill in, což znamená vyplnit.

⁵⁴ COOPER Martha, CHALFANT Henry, „Subway Art“, London, Thames and Hudson Ltd., 1984, 184 s. ISBN 0-500-27320-0.

⁵⁵ Historie graffiti, dostupné z <http://www.at149st.com/hpart1.html>, vyhledáno 12.3.2011.

V graffiti neexistovaly hranice, nic nebylo pevně dané a writerům se naskytovala příležitost, jak si vydobýt kousek svého respektu. Objevují se první velké díla pokrývající vagon ze shora dolů včetně oken.⁵⁶ Prvenství je připisováno jistému writerovi jménem SUPER KOOL 223.⁵⁷ Jsou definovány nové styly. RIFF přichází s pojmem „Style Wars“⁵⁸, který přesně vystihuje tehdejší atmosféru. Roku 1974 přicházejí writeři jako TRACY 168, CLIFF 159 a BLADE ONE⁵⁹ s vrcholnou podobou graffiti, jejichž práce byly pestrobarevné s komplikovanou stylizací písmen a obklopené charaktery. Byly ustanoveny základní postupy a pravidla. Graffiti bylo v New Yorku plně definováno a mohlo vzápětí expandovat.

4.3 Počátky graffiti v Evropě

Na začátku 80. let Evropě učarovalo nové hnutí vzniknuvší v USA. Do Evropy začal postupně pronikat hip hop a graffiti jako jeho součást. To původně vzniklo nezávazně na hip hopové kultuře. Hip hop však hrál důležitou roli v procesu šíření graffiti. Stalo se jeho součástí a do Evropy se dostává jako jeden z pěti elementů⁶⁰ hip hopové kultury.

Do evropských měst, zejména do Berlína a Říma, pronikalo graffiti i skrze galerie moderního umění, kde vystavovali někteří z writerů stojící u zrodu tohoto fenoménu.⁶¹ Graffiti pochopitelně nezůstalo pouze v galeriích. Mladí writeři z Evropy začali k těmto writerům vzhlížet, uctívat je a v neposlední řadě se snažili dostihnout svůj vzor, což jinými slovy znamenalo, že začali dle jejich vzoru sami dělat graffiti.

---

⁵⁶ Z anglického slova „top to bottom“.

⁵⁷ Historie graffiti, dostupné z <http://www.at149st.com/hpart1.html>, vyhledáno 12.3.2011.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Dalšími elementy jsou breakdance, což je specifický druh tance. Djing-pouštění hudby na gramofonech. MCing, z anglických slov Microphone Controller, ten co ovládá mikrofon. A za pátý element je považován beatboxing, to je způsob vytváření zvuků, pomocí úst interpret imituje perkuse, bicí a jiné hudební nástroje.

⁶¹ Historie graffiti, dostupné z <http://www.at149st.com/hpart2.html>, vyhledáno 12.3.2011.

Kromě galerií bylo důležitým momentem pro šíření graffiti v Evropě vydání publikace Subway Art.⁶² Byl to vlastně první obrazový materiál, v němž se mohli writeři z Evropy seznámit s hlavními technikami a postupy. Zcela zásadními pro graffiti v Evropě byly filmy – zejména Style Wars od Tonyho Silvera a Henryho Chalfanta. V něm jsou popsána základní pravidla, systém komunikace a hierarchie komunity. Záhy se stal kultovním pro nastupující generaci writerů a dodnes je zásadní pro všechny, kdo se o graffiti zajímají. Film byl oceněn na mezinárodním filmovém festivalu Sundance, kde roku 1983 získal hlavní cenu.⁶³

Writeři z Evropy začali podnikat cesty do New Yorku, „Mekky graffiti“,⁶⁴ kde se blíže seznamovali se svými idoly.⁶⁵ Writeři z New Yorku je kolegiálně pohostili, což znamená předně to, že společně pomalovali vagony metra. Ti z New Yorku na oplátku jezdili do Německa a Itálie malovat na tamní vlaky. Tato vzájemná kolegiálnost je společná pro writery i nyní, jak se můžeme přesvědčit v jedné z následujících kapitol.

Graffiti je ze své podstaty expanzivní, šíření svého jména je jedním ze základních cílů každého writera. Graffiti rychle postupovalo po území západní Evropy, kde bylo možné svobodně cestovat. Jinak tomu bylo na území východního bloku včetně tehdejšího Československa.

4.4 Formování subkultury v ČR

Graffiti do Československa proniká v roce 1987 zásluhou ostravského Maniaca.⁶⁶ *„Na začátku, někdy v roce 1987, jsem psal třeba Nechceme holé zdi! a podobné věty, jejichž smysl se dal, jako tehdy ostatně cokoliv, chápat politicky. Můj hlavní záměr byl ale výtvarný, chtěl jsem nějak zpracovat tu plochu, ten prostor města, který mi připadal hrozně depresivní a nedokončený,“*⁶⁷ popisuje

---

⁶² COOPER Martha, CHALFANT Henry, „Subway Art“, London, Thames and Hudson Ltd., 1984, 184 s. ISBN 0-500-27320-0.

⁶³ O filmu, dostupné z <http://www.stylewars.com/index.php?page=aboutsw2>, vyhledáno 13.3.2011.

⁶⁴ Historie graffiti, dostupné z <http://www.at149st.com/hpart2.html>, vyhledáno 12.3.2011.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1

⁶⁷ Tamtéž s.7.

začátky Maniac. Z jeho odpovědi je jasné, co bylo hlavním motivem. Industriální Ostrava nabízela nespočet šedivých ploch a právě tuto uniformní šed' se snažil Maniac nabourat.

O existenci graffiti nemohl mít Maniac nejmenší tušení. Graffiti jako takové začalo do Československa pronikat až po revoluci 1989, kdy se s euforií ze svobody začali lidé zajímat o dění za hranicemi země. „*Krátce po revoluci k nám spolu s dalšími vlivy začal pronikat hip hop, jehož jediným zdrojem pro nás tvrdý rapery-záčátečníky stal pořad Yo! na MTV. Scházeli jsme se U zoufalců, což byla nejdřív taková vymydlená díra, sklep, z kterého jsme budovali klub. Tam jsem při betonování podlahy a stloukání baru poznal Booba, kterej mi v časopise 100+1 ukázal první fotky graffiti od Hexe z NYC. Byl jsem nadšeněj, naše názory na věc byly naprosto totožný,*“⁶⁸ přibližuje své seznámení s graffiti Rake, jenž stál u jeho zrodu v Praze.

Graffiti se pro tehdejší mladou generaci stalo symbolem svobody a společenské změny. „*Rap a graffiti se pro nás staly symbolem nové generace, společenský změny, znamenalo to konec starých, šedivých časů. Někde jsme něco namalovali a za pár dní s úžasem zjistili, že se někdo přidal. Někdo, koho jsme neznali, byl najednou taky na zdi! Měli jsme z toho obrovskou radost,*“⁶⁹ přibližuje atmosféru již zmiňovaný Rake. Mezi writery tehdy neexistovala žádná rivalita. Panovalo všeobecné nadšení. Vliv ciziny byl stále malý, graffiti bylo u svého zrodu. Možnosti tehdejší komunikace byly velmi omezené a tak hlavními místy, kde se graffiti komunita scházela, byly kluby jako U zoufalců a Big Pohoda.⁷⁰

Nebyly známé techniky a postupy, jak malovat. Neexistovaly specializované obchody jako dnes a tehdejší spreje byly velmi nekvalitní. Nové poznatky si writeři vyměňovali ve zmiňovaných klubech. „*Ty první spreje byly opravdu hrozně nekvalitní. Neměly potřebnej tlak, ta barva byla taková řídká, vždycky se rozstříkla, vůbec nedržela stopu. Čára, kterou to udělalo, byla uprostřed hrozně tlustá a na okrajích měla cákance. Vždycky jsme si od toho zaprasili oblečení a*

---

⁶⁸ Tamtéž s.9-10.

⁶⁹ Tamtéž s.11.

⁷⁰ Tamtéž s.11.

všechno...“⁷¹ zmiňuje krušné začátky Rake. Hlavním tématem diskuzí tak bylo, jaké značky sprejů jsou nejvhodnější, kde mají jejich výprodej a podobně. „Vzhledem k tomu, že nikdo z nás neměl žádný peníze, jsme se tím zabývali opravdu hodně,“⁷² dodává Rake.

Takové byly začátky. Postupem času se začala subkultura rozrůstat, ze zahraničí sem pronikaly nové, lepší spreje, umožňující rychleji a kvalitněji malovat na veškeré povrchy. Writeři cestovali po Evropě a přiváželi s sebou nové zkušenosti a poznatky, jež mohli ve své tvorbě využívat. Graffiti prochází změnami i v současnosti, avšak začátek 90. let byl pro pražskou graffiti scénu zcela zásadní a určující.

5. Mít styl

Styl je nejdůležitější část writerovy identity. Styl mezi writery slouží k identifikaci, podle stylu se snadno pozná autor. Základní formy stylu byly definovány v New Yorku. Existuje nekonečný počet stylů. Od jednoduchých písmen bez stínů a prostorů po složité 3D písmo tzv. wildstyle. Wildstyle je považován za vrchol writerových schopností, jde totiž o velmi složitou techniku. Některým writerů vadí, že je tato technika nečitelná. „Když dělám rovná, jednoduchá písmena, dělám to pro veřejnost, wildstyle dělám pro ostatní writers,“⁷³ popisuje svůj postoj Dondi. Jedni upřednostňovali kvantitu svých pieců a snažili se „být co nejvíce viděni“, druzí naopak upřednostňovali kvalitu a jejich pieci byly barevné a propracované. Společným jmenovatelem ale byla snaha o dosažení slávy, dobré pověsti.⁷⁴

Styl pražské graffiti scény zpočátku ovlivňují zejména německá města jako Dortmund, Mnichov, Frankfurt a v neposlední řadě Berlín. Writeři nakupovali v zahraničí časopisy a ty pak kolovaly mezi ostatními, kteří pečlivě studovali rozmanité formy stylu. V Německu bylo graffiti již plně rozvinuté, na svém vrcholu a poskytlo mnoho poznatků pro tehdy formující se pražskou scénu.

---

⁷¹ Tamtéž s.14.

⁷² Tamtéž s.14.

⁷³ COOPER Martha, CHALFANT Henry, „Subway Art“, London, Thames and Hudson Ltd., 1984,184 s. ISBN 0-500-27320-0 s.70.

Každý z writerů postupně vylepšuje techniku a snaží se dosáhnout stylové dokonalosti. V pražské graffiti subkultuře je cítit silný vliv Berlína, města které inspirovalo mnohé writery. Zejména pak pro první generaci byl Berlín bezesporu hlavním zdrojem inspirace. Writeři podnikali cesty do tohoto „svobodomyslného“ města. *„První jízda S-Bahnem posunula moje horizonty. To množství, ta pestrost a monumentalita berlínského graffiti byla tou pravou potravou pro moji představitivost. Kontrast oproti Praze byl obrovský, působilo to jako zjevení,*⁷⁴ popisuje své dojmy z první návštěvy Berlína Bior.

Jiným inspiračním zdrojem byly Spojené státy americké, kam mnoho writerů podnikalo své cesty za poznáním. Objevuje se frustrace z omezení, snaha o posun a změnu. *„Třeba v NTS jsme byli Amerikou ovlivněni všichni. Ten dojem, že celá Praha je ovlivněná Berlínem, mě trochu sere,*⁷⁵ říká Pasta. Omezenost stylu nevyhovovala ani dalším writerům. Jedním z nich byl Key, další z writerů silně ovlivněný stylem ze zámoří. *„Hodně lidí se na ten Berlín upnulo, líbily se jim ty tvary a začali to dělat podle toho. Německo bylo určující pro hodně writerů, ale já jsem se tou místní produkcí nikdy ovlivňovat nenechal. Já jsem se učil tvary písma hlavně na chromech a těžko říct, kde se vzala ta inspirace. Všichni říkaj, že dělám americkém styl, ale já vlastně nevím...,*⁷⁶ přibližuje svůj postoj Key.

Během generační výměny vznikl zajímavý projekt jednoho z pionýrů pražského graffiti. V518⁷⁸ v pražském squatu Landronka zřizuje graffiti workshop⁷⁹. V této škole graffiti V518 předává své poznatky a učí nováčky základní postupy a ukazuje možnosti stylizace písma. Tato škola velmi ovlivnila styl mnoha writerů. Někteří writeři bezmyšlenkovitě napodobují styl V518, pro jiné se tato škola stala odrazovým můstkem pro hledání svého vlastního stylu. *„Celou tu dobu jsem se jim snažil vstítit, že stejně jako se na výtvarný škole nejdřív učíš kreslit ruku, pak figuru, pak portrét a tak dále, tak i v graffiti musíš*

---

⁷⁴ Tento proces se mezi writery nazývá „getting up“.

⁷⁵ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s.160.

⁷⁶ Tamtéž s.160.

⁷⁷ Tamtéž s.161.

⁷⁸ Vladimír 518 je dnes jedním z členů hip hopové skupiny PSH (Peneři strýčka homeboye). Mimo jiné se věnuje animaci, grafice a komikové tvorbě.

⁷⁹ Workshop je forma vzdělávání. Dalo by se označit synonymem „tvůrčí dílna“.

začít od základu, což znamená zvládnout běžný typy písma. Teprve od toho se začíná odvíjet tvoje vlastní kreativní cesta,⁸⁰ objasňuje motivy V518.

V518 byl idealistou, který se často nesetkal s porozuměním. Pro mnohé je originalita a vlastní styl to nejdůležitější a představa graffiti školy se jim přičila. „Nechod'te se učit malovat k Láďovi. Osobní styl nadevše!“⁸¹ vzkazuje nastupujícím writerům Bond. Přes veškerou kritiku zůstává Vladimírova škola nebývalým počinem. Její snahou bylo předat nastupující generaci zkušenosti a usnadnit tak nově přichozím jejich cestu k vlastnímu stylu.

V současné době do pražské graffiti subkultury pronikají vlivy z ostatních zemí světa. Writeři se seznamují s graffiti ze Španělska, Švédska, Itálie, Brazílie a mnoho dalších zemí. Dostupné jsou obrazové materiály ve specializovaných obchodech⁸² a na internetu. „Z těch jižních zemí přichází nová estetika. Jiný barvy, rozteklý tvary, víc funky, to se tady teď dělá hodně,⁸³“ přibližuje nastupující trend Masker.

Mladší writeři zpochybňují doposud stanovená pravidla. Snaží se přijít s něčím novým a neotřelým. Každý ke svému stylu přichází jinou cestou. Writeři písmo rozkládají, hledají nové zpracování. Zcela se mění přístup k tvorbě. Každý se ovšem snaží být ve své tvorbě originální. Kopírování stylu je v komunitě bráno za něco podřadného a potupného. Pro writera má téměř destruktivní charakter nařčení z plagiátorství. „Kopírování je hodně špatná věc. Je to dobrý tak na začátek, ale když myslím začátek, nemluvím o dvou letech, ale o pár měsících. Já jsem taky tak začínal, že se koukám na jiný styly a něco se z toho udělá. To je opravdu jenom na chvíli, nesmíš se na tom zaseknout,⁸⁴“ přibližuje svůj postoj ke kopírování Lafor. Každý se tak svou cestou snaží dosáhnout jediného. „Mít styl“, dosáhnout uznání a respektu ostatních. „On se učí nějaký svůj styl a ten pak dál propracovává do

---

⁸⁰ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s. 144.

⁸¹ Bond v rozhovoru pro časopis Board, dostupné z http://www.edisk.cz/stahni-pomalu/54703/Graffiti_z_Board_magu-Radical.pdf_33.9MB.html, vyhledáno 8.3.2011.

⁸² V Praze je několik obchodů prodávající spreje, ale jediný, stále fungující obchod specializovaný na graffiti, je Graffneck v pražských Holešovicích. Nabízí nepřeborné množství barev, ale i časopisů, knih a videí s graffiti tematikou.

⁸³ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s. 161.

⁸⁴ Lafor v rozhovoru pro časopis Board, , dostupné z http://www.edisk.cz/stahni-pomalu/54703/Graffiti_z_Board_magu-Radical.pdf_33.9MB.html, vyhledáno 8.3.2011.

*čím dál lepší formy, a když už to začíná nějak vypadat, tak se to projeví na jeho slávě,*⁸⁵ vystihuje Lafor.

5.1 Král scény

Pojem „král“ se poprvé objevuje v New Yorku. „Je to král“⁸⁶ vzdává hold jeden z Takiho nástupců. Každý writer se snaží vybudovat si co největší respekt u ostatních. Stát se králem scény, nejuznávanějším členem subkultury. V dobách Takiho nebylo těžké takového člena najít. Dnes je však situace zcela odlišná. Na scéně se pohybuje mnoho writerů a každý má svůj osobitý styl. Podle některých je kritériem pouze styl, podle jiných je to hlavně četnost výskytu jeho jména v ulicích, na soupravách metra nebo vlacích. Názory se liší a jmenovat jednoho krále pražské graffiti scény by bylo přinejmenším neobjektivní.

„Stejně jako se pravidla graffiti utvářejí sama, živelně, tak i post tzv. krále scény je neoficiální a každém může mít jinej názor na to, kdo to je. Samozřejmě vím, že jsem za něj byl jeden čas ostatníma writerz, nebo částí scény považován, stejně jako Pois, se kterým jsme tvořili tandem. To je taky jeden z důvodů, proč se mi tohle téma špatně zpracovává. Je fakt, že nad náma jsem nikoho neviděl, jenom vedle nás, ale nikdy mé nenapadlo si říct „Chci být králem!“, nebo ještě hůř „Já jsem král“. Ale OK, pokud jsem jím tedy podle někoho byl, pak říkám: Takhle král neuvažuje. O pozici se nestará. Buď ji má, nebo ne, to určují ostatní. Ano, jistě, chtěli jsme nekompromisně a přísně diktovat-tzn. především brousit styl do smrtící podoby. Slovo diktátor by tudíž bylo příhodnější, i když - taky ne doslova. Jediný, o co se stará, je sice diktovat ostatním podmínky, respektive svoji představu a názor, ale je výhradně na ostatních - a v tom je jeden z půvabů graffiti - jestli jeho názory a představy přijmou a budou je následovat a slavít, nebo zapomenou, nebo si jich ani nevšimnou. A jedině ten, kdo je nejpresvědčivější a nejnekompromisnější, kdo diktuje svůj pohled s největší mírou odvahy a s nejhlubší vírou v něj a kdo se v nejlepším případě ještě navíc propadne fanatismu vlastní „ideologie“ a ve finále nemá jinou ambici než se propadat do

---

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ The New York Times „Taki 183 Spawns Pen Pals“ 21.7.1971, dostupné z http://taki183.net/_pdf/taki_183_nytimes.pdf, vyhledáno 11.3.2011.

*rozkoši vlastního šílenství, tak jedině ten má šanci být uznán pravým králem. Král nikomu nic nevnucuje. Dělá si co chce a objektivně je v tom sám. Nemá potřebu diskutovat, protože není s kým. Pokud ho tedy ostatní následují a začnou oslavovat, je to jejich svobodná vůle. Pak je nanejvýš důležitý neposrat se z toho, zůstat sám sebou, protože právě to jej učinilo králem! Největší frajeřina je mít moc a nenechat se jí strhnout-mít moc nad vlastní mocí. To je ctností šlechtice, pravého krále,*⁸⁷ definuje pojem Scarf.

Král musí mít styl, naprosto ovládat techniku malování. Musí ovládat všechny disciplíny graffiti.⁸⁸ Králem se writer nezvolí sám, toto privilegium je založené na společném konsensu. Neustále se vedou diskuse o tom, kdo je králem, popřípadě jestli si toto označení zaslouží. Tyto diskuze komplikuje fakt, že nejsou pevně dána kritéria, které musí král splňovat. Mezi writery panuje hned několik představ o tom, kdo jím může být. Nepochybně však musí ovládat techniku malování. Kromě zvládnuté techniky a osobitého stylu je u krále důležitý i osobnostní charakter. Král je také vzorem pro ostatní a musí být hoden následování. Musí mít nadhled, vlastnosti jako arogantnost a namyšlenost nejsou příliš vítány. Král jde ostatním příkladem jak svojí tvorbou, tak svými názory. Většinou ani neví, že je králem. Za krále si jej zvolí scéna, on sám však o to příliš nestojí. Sám se soustředí na svoji tvorbu, vylepšování stylu. Přílišná snaha stát se králem je kontraproduktivní.

*„King je silný, nadaný writer, maluje celo svou bytostí, většinou se drží jednoho hlavního jména. Svým příkladem strhává ostatní a posléze se stává mýtem, legendou. Realizuje sny ostatních, posunuje hranice všednosti na práh absolutna. Král mluví, ale sám není nic, nemá pocit důležitosti - za důležité považuje pouze to, co skrze něj promlouvá, co mu dává sílu malovat, co formuje jeho věci,*⁸⁹ přibližuje Bior, jeden z králů pražské scény.

---

⁸⁷ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1 str.102.

⁸⁸ Mezi hlavní disciplíny patří tagování, což je základní podpis každého writera,. Oceňuje se zejména švih s jakým je tag proveden. Další disciplínou je throw up, podobně jako u tagu se hledí zejména na švih a přesnost, s jakou je throw up vyveden. Zpravidla jde o jednobarevné, rychle provedené graffiti. Chromem se rozumí stříbrně vybarvené graffiti v ulicích města. A v neposlední řadě musí ovládat malování na legálních plochách, kde má writer dostatek času ukázat své dovednosti.

Důležité je přesvědčení a oddanost, se kterou se writer graffiti věnuje. Svou koherentní tvorbou ovlivňuje ostatní. Králem se nemůže stát někdo, kdo maluje krátkou dobu, zpravidla se králem stane writer, jenž se soustavně věnuje graffiti deset a více let. Jeho tvorba je ostatními writery sledována a pečlivě posuzována. Už to, že jeho tvorba nezůstane bez povšimnutí, je jedním znakem krále, rozhodně nesmí být nikomu lhostejný. Svou tvorbou vzbuzuje u ostatních writerů zájem a následnou diskuzi.

V současné době stojí pražská scéna na rozcestí. Writeři, kteří stáli u vzniku graffiti, již nejsou tak aktivní. Nastává generační výměna a s tím i nekončící hledání krále. V současnosti není na scéně nikdo hoden takového označení. „*Král, to je velký téma...Pro mě to byl vždycky Pois. Král je dost silný slovo. Není nutný mít krále za každou cenu. Pokud na to nikdo z nás nemá, nemůžeme mít krále. A já tady žádného nevidím,*“⁹⁰ přibližuje současnou situaci V518. Podobně to vidí 2Mad: „*V Praze žádnéj není. Není nikdo, kdo by měl nějaký extra respekt u všech a zároveň dělal všechno. Každá doba má svoje lidi.*“⁹¹

Opakem krále je toy. Takto je označován writer, který naprosto neovládá techniku malování. Nezvládá základní postupy a práci se sprejem. Nerespektuje pravidla a jeho graffiti nemá podle ostatních členů subkultury žádný styl. Sami jsou přesvědčeni o své originalitě a své pojetí graffiti prezentují jako nejlepší. Jejich postoj popisuje Pois: „*Toys ti prezentujou neschopnost udělat tvar písmene jako osobitost a specifickéj styl.*“⁹² Neustále se snaží napodobovat své vzory. Někdy je takto označován writer, který kopíruje styl jiného writera. Toy není nikým uznáván a ostatními členy subkultury je exkomunikován.

6. Ulice

Graffiti je výsadou městských aglomerací. Může vzniknout pouze ve větším městě zaručující anonymitu. Writeři se pohybují v ilegalitě a anonymita jim zajišťuje potřebné útočiště. Jejich fascinace městem je zřejmá. „*Pochopit graffiti,*

---

⁸⁹ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s.105

⁹⁰ Tamtéž s.221.

⁹¹ Tamtéž s.221.

⁹² Tamtéž s.221.

*to znamená žít ve městě, cítit jeho rytmus, být s ním v symbióze. Nechat se jím unést, podlehnout mu. Město má svoje pravidla, kodexy a normy, které graffiti zpochybňuje. Proto je tak kontroverzní,*⁹³ potvrzuje Sweb. Graffiti je pro ně nedílnou součástí města.

6.1 Tag

Writeři se snaží systematicky pokrýt celé město. Nejčastější formou graffiti v ulicích je tag. Tag je podpis každého writera, jde o základní disciplínu graffiti. Zabere jen několik vteřin a writer jej může udělat prakticky kdekoliv. Jde také o nejkontroverznější projev writera – časová nenáročnost má za následek, že jsou tagy pokryté celé ulice. A jsou to právě tagy, které veřejnost obzvláště popuzují. Pro nezasvěcené jsou projevem vandalismu a naprostého despektu společenských norem. Pro writera je tagování projevem svobody. Možnost vzít sprej a popsat zeď svým jménem je pro writera opojná. Posedlost písmem nejlépe vystihuje Bior: *„Tag je nepřetržité drama pouličních jmen, hříšná posedlost krásou písma. Je součástí kompozice městských ulic, mozaiky jejich emocí. Tag je také touha po dokonalosti, po dokonalém psaní. Tagy mizí a vznikají, jsou přetírány, obnovovány, jsou stále lepší a vypsanější. Proces kontinuální geneze, proměny.*“⁹⁴

Tag je jakousi značkou každého writera, podle níž se snadno identifikuje jeho autor. Neustále vylepšování stylu a techniky vede k lepší prezentaci své značky. U tagu se hodnotí především švih a přesnost s jakou je tag proveden. Neexistuje žádná předepsaná norma, jak má dobrý tag vypadat, ovšem na každém tagu by měla být viděna writerova zručnost a dokonalé ovládnutí techniky. Neustálý dril vede ke kýženému výsledku, jímž je vypsaná ruka. Tím se mezi writery označuje dokončení procesu, během kterého se učí práci se sprejem a jeho tryskou. Každá tryška⁹⁵ má svá určitá specifika a vyžaduje odlišný přístup. A právě na tagu se snadno pozná, zda má dotyčný vypsanou ruku. Netaguje se pouze sprejem. Writeři používají nepřeberné množství fix, ale i brousků, jimiž ryjí do oken. Náplň do fixy je nejčastěji černý inkoust, využívají však i speciální emulzi, která se objevuje až

---

⁹³ Tamtéž s.93.

⁹⁴ Tamtéž 221.

několik minut po aplikaci. Vynalézavost writerů nezná mezí. Nově se v pražských tramvajích a metru objevuje kyselina, jež leptá okno a nelze tak tag odstranit.

Pro některé je tag součástí městské kompozice, pro jiné je to především zábava. „*Tag...to je na tom všem ta největší sranda,*“⁹⁶ popisuje svůj postoj Lou. Tag je hlavní součástí procesu, který writeři nazývají bombing. Bombing je tou nejničivější formou graffiti. Prakticky jde o popsání všeho, ať už sprejem nebo fixou. Co pro writera znamená bombing přibližuje Scarf: „*Jen a pouze smažba. Ztráta rozumu. Rozkoš.*“⁹⁷ Ztráta kontroly nad sebou samým je příznačná pro většinu writerů. Je to nekontrolované ničení, při němž writer dospívá k uspokojení své potřeby. Během takového konání lze spatřit fanatismus, s jakým své tagy dělají a blažený úsměv po dokončení této destrukce. Hlavním motivem je prosté ničení, což dokazuje i fakt, že u některých tagů je žádoucí, aby inkoust co nejvíce stekl a pokryl tak větší část povrchu.⁹⁸ Rytí a leptání oken dopravních prostředků je pouze dalším důkazem.

6.2 Chrom

Druhou nejčastější formou graffiti v ulicích Prahy je tzv. chrom. Jde o stříbrně vyplněná písmena obtažená tmavou barvou, nejčastěji černou. Oproti tagu zabere chrom mnohem více času a je tak pro writery mnohem rizikovější. Stříbrná barva je bezpochyby nejvhodnější a to hned z několika důvodů. Barva je ve spreji naplněna pod velkým tlakem, což má za následek, že barva stříká rychle a v kombinaci s vhodnou tryskou má obrovský rozptyl. Dále se tato barva vyznačuje vysokou mírou kryvosti.⁹⁹ Kombinace krycích schopností barvy a dobře zvolené trysky umožňuje writerovi v krátkém časovém úseku pomalovat velkou plochu, což je pro malování v ulicích přesně tím, co potřebuje. Méně častější je tzv. blackpiece, kdy výplň písma tvoří černá barva a písmena jsou obtažena stříbrnou barvou.

---

⁹⁵ Existuje hned několik druhů trysek. V zásadě se liší svou stopou. Nejširší stopu má tzv. růžový fat cap. Nejtěsnější naopak tzv. originálka. Mezi nimi je široká škála trysek jako modrý, zelený, zlatý a stříbrný fat cap a mnoho dalších.

⁹⁶ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s. 221.

⁹⁷ Tamtéž s. 141.

⁹⁸ Některé fixy jsou inkoustem záměrně přeplněné, aby výsledný tag nejvíce stekl a rozpil se po povrchu.

Obečně lze říci, že jsou podmínky pro dnešní writery v mnohém odlišné od těch, které panovaly v 90. letech. Veřejnost je otrávena neustálým plýtváním státních prostředků na odstraňování graffiti, na což pochopitelně reaguje politická garnitura. Dochází k nárůstu policejních hlídek v ulicích města. Neustále je rozšiřován kamerový systém a v neposlední řadě se i sami obyvatelé města snaží zabránit šíření graffiti. Nastalé poměry komentuje 2Mad: *„Dělat na ulici bylo vždycky nebezpečný, ale ne tolik jako dneska. Dřív lidi neměli mobily, takže nemohli hned zavolat policajty...a taky nebyly kamery. Policajty bylo málo..., nevím, lidem graffiti dneska víc vadí. Z každého okna tě může pozorovat někdo, kdo tě s radostí udá.“*¹⁰⁰ Podobně to vidí i Lee: *„Praha během krátké doby vybuodovala tak radikální kamerový systém, že prakticky už není možný dělat tu ulici stejným stylem jako dřív.“*¹⁰¹ Vymýtí graffiti z pražských ulic se však nedaří i z důvodů rafinovanosti s jakou writeři ke sprejování přistupují.

Writeři věnují velkou pozornost výběru místa. Těžká nedostupná místa jsou pro writery obrovská výzva a pokud nějaké takové místo udělají, dostane se jim od ostatních náležitě uznání. Nejčastěji jde o frekventovaná místa, jež prokazují writerovu odvahu. Jde o rušná místa v centru Prahy, která jsou velmi riskantní. Tato místa zaručují, že si jich snadno všimnou ostatní writeři a náležitě to ocení. Malování na takových místech je vysoce rizikové, což vyžaduje dobrou organizaci. Nejčastěji se takového malování účastní více lidí. Jeden má na starosti náčrt,¹⁰² druhý bezprostředně vyplňuje načrtnuté tvary. Následuje finální fáze, během které ten, kdo načrtával, zároveň obtahuje. Malování takového graffiti vyžaduje koordinaci všech zúčastněných, čas zde hraje tu nejdůležitější roli. Writeři si role rozdělí před samotným malováním, aby nedošlo k nežádoucímu prodlužování celého procesu. Nežádá se, aby se takového malování účastnil i osoba, jež má na starosti hlídání. Dotyčný stojí na předem domluveném místě, jež je pečlivě vybíráno tak, aby měl co největší přehled o veškerém dění na ulici. V případě možného zpozorování dá neprodleně vědět writerovi, který se okamžitě před „nebezpečím“ ukryje. V některých případech k tomu využívají mobilní

---

⁹⁹ Kryvost, jinými slovy krycí schopnost, je schopnost pigmentu zabránit průchodu světla.

¹⁰⁰ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s.152.

¹⁰¹ Tamtéž s.153.

telefony nebo vysílačky. Pokud vše probíhá podle writerových představ zabere takové sprejování v průměru 10 až 15 minut.

Přes veškeré změny spojené s rostoucími represemi a bezpečnostními opatřeními platí mezi writery stejné estetické požadavky, jak má dobrý chrom vypadat. Pochopitelně se názory liší s ohledem na vkus, ovšem některé zásady jsou neoddiskutovatelné. Správný chrom by podle takových pravidel měl okamžitě upoutat pozornost. „*V tý přímý komunikaci, kdy jdeš po ulici a najednou se na tebe odněkud svalej čistý, tvrdý písmena, je základ tý věci. Pro mě je graffiti černá a chrom, na tom jsme se s Blunkem vždycky nejvíc vraždili,*“¹⁰³ popisuje ideál Lee.

Písmo by mělo být čistě obtažené bez náznaku rozprášené barvy, což by prozradilo writerovy nedostatky. Důležitá je čistota umocňující celkový dojem. Styl písma je nejčastěji jednoduchý a úderný. Komplikované styly nejsou žádoucí jak z důvodů estetických, tak z důvodu časové náročnosti. Velikost chromu hraje taky velkou roli. Obecně platí, že čím větší, tím lepší. Pochopitelně jen tehdy, splňuje-li výše předepsané normy. Samozřejmě, že nejdůležitější je množství takových chromů v ulici. Writerova tvorba musí být nepřehlédnutelná, jedině tak může vzbudit zájem a respekt u ostatních. Všechna zmíněná kritéria splňovala skupina Top, jejíž tvorbu komentuje V518: „*Jednu dobu to měli všude, jejich věci měly jednoduchý, půvabný tvary, působily jako razítko. Fakt hezký. Když si řeknu Top, vybaví se mi třeba rooftop¹⁰⁴ a v dohledu od něj další dva pieci. Dělalí odvážný a nedostupný místa. To mě hrozně zabíjelo.*“¹⁰⁵

6.3 Throw up

Tato forma graffiti vznikla v New Yorku. Boj o slávu byl nekompromisní a měl svá daná pravidla. Pokud někdo někomu přemaloval piece, dával tím najevo, že daného writera nerespektuje. Komunita byla úzce provázaná a tento čin nemohl

---

¹⁰² V této fázi writer načrtne obrys písmen, tzv. tvary. Je to nejdůležitější část, od které se odvíjí celkový efekt. Obvykle tyto tvary načrtává ten nejschopnější člen skupiny.

¹⁰³ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s.177-178.

¹⁰⁴ Rooftop je graffiti vytvořené ze střechy domu. Tato místa jsou někdy hodně vysoko nad úrovní ulice. Taková místa jsou mezi writery hodně ceněná.

¹⁰⁵ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s.177.

zůstat nepovšimnut. Následovala konfrontace. Writeři si začali vzájemně přemalovávat své výtvary. Pro tento účel, kromě tagu, sloužily jednoduché nápisy, zpravidla vyplněné jednou barvou a rychle obtažené. Jde o tzv. „throw up“, jehož cílem bylo v co nejkratším čase překrýt a tím znehodnotit mnohdy několika hodinový piece. „*Slouží to pouze k přejetí lidí,*“¹⁰⁶ konstatují Blade a Comet, kteří jsou bráni za průkopníky této kontroverzní disciplíny. Tímto způsobem si writeři vyřizovali účty a projevovali vzájemné nesympatie. Někdy takové konflikty vyústily v násilné řešení, popřípadě exkomunikaci poraženého.

Takové konflikty, jako byly v New Yorku, jsou minulostí. Momentálně writeři využívají této formy graffiti jako rychlého a efektivního způsobu šíření svého jména. I když throw up zabere řádově několik minut, vyžaduje jeho ztvárnění zcela zvládnutou techniku. Pro mnohé je to právě throw up, u nějž se ukážou writerovy schopnosti. „*110% graff. Nejopravdovější a zároveň nejtěžší forma graffiti. Ups prozraděj jestli lžeš nebo ne,*“¹⁰⁷ potvrzuje Pois.

Tato forma graffiti vyžaduje velké zkušenosti a umění práce se sprejem. Podobně jako u tagu se tady nejvíce projevuje, zda má dotyčný vypsanou ruku. Při sprejování takového graffiti je důležité, zda je writer schopen provést přesné tahy sprejem. Throw up neumožňuje jakékoliv opravy, obtah písmen musí být proveden napoprvé a bez chyb. Na vybraných hip hopových koncertech se pořádá dovednostní soutěž. Jde o takzvaný graffiti battle,¹⁰⁸ při němž musí writer přesvědčit o svých schopnostech. Tyto souboje probíhají formou duelu tak, že writeři musí během krátkého časového úseku namalovat předem stanovené slovo. Slovo se dozvedí krátce před samotným soubojem, aby se nemohli připravit. O vítězi rozhodují diváci, kteří hodnotí jak celkový dojem a zvládnutí techniky, tak i improvizaci, s níž writeři přistoupí ke stylizaci písma. Takové soutěže pouze potvrzují fakt, že jde o tu nejtěžší formu graffiti.

---

¹⁰⁶ COOPER Martha, CHALFANT Henry, „Subway Art“, London, Thames and Hudson Ltd., 1984, 184 s. ISBN 0-500-27320-0, s. 29.

¹⁰⁷ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s. 221.

¹⁰⁸ Mezi nejznámější hip hopové koncerty, na nichž se pořádaly graffiti battly, patřil Hip Hop Foundation, kde se mimo jiné pořádaly battly i v dalších elementech hip hopové kultury.

7. Metro a vlaky

První metro v Praze pomalováno někdy před rokem 1993, kdy do Prahy jezdili cizinci, zejména z Berlína. Ti místním writerům ukázali, že se graffiti dělá i na metro. Prvními z Čechů, kdo pomalovali soupravu metra byli Pois a Scarf.¹⁰⁹ Tehdy nebyla depa vůbec hlídána a tak mohl v roce 1993 vzniknout první wholecar.¹¹⁰ Wholecar je pro writera největší výzva. Jde o pomalování celého vagónu včetně oken. „*Wholecar je jednoznačně největší hardcore. Udělat wholecar není pomalovat celej vagón. Není to ani žádněj pitomej obrázek na vlaku. Je to tvý jméno přes celej zkurvenej vagón, je to wholecar, věc, kterou nemůžeš vzít zpátky. Hardcore,*“¹¹¹ popisuje Pois, co pro něj znamená wholecar.

90. léta byla pro writery tím nejlepším obdobím. Neexistovala prakticky žádná bezpečnostní opatření a tak bylo poměrně jednoduché vniknout do depa nebo na odstavky,¹¹² kde byla metra zaparkována. Mohli zde nerušeně malovat i několik hodin. Na trasách pražského metra byla téměř každá souprava pomalovaná. Takové poměry nemohly vydržet dlouho. Časem se objevila první pohybová čidla, která zaznamenala nežádoucí vniknutí do objektu. Samozřejmě došlo i k posílení ostrahy. Tato razantní opatření výrazně snížila počet pomalovaných souprav. Dnes je pro writery mnohem těžší dostat se na místa, kde jsou metra zaparkovaná. Writeři se ovšem rychle přizpůsobili novým podmínkám a tomu i svou metodiku sprejování.

Writeři neustále hledají nové možnosti, jak pomalovat metro. Nepřístupná depa a odstavky je přiměly k novým postupům. „*Když souprava vyjíždí na systém,*¹¹³ *tak chvilku stojí venku před tunelem. Tam se to musí rychle rozdělat, pak se běží za vlakem do toho tunelu, kde stojí další dvě minuty a takhle jako...Není moc času. Jeden obtahuje, druhěj vybarvuje, ale dá se to stihnout,*

---

¹⁰⁹ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1.

¹¹⁰ Z anglického spojení slov whole (celý) a car (vagon).

¹¹¹ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s34.

¹¹² Mezi writery se takovým místům říká lay up. Jde o místa, nejčastěji v tunelech, kde jsou metra zaparkovaná přes noc. V češtině se označují pojmem odstavka.

¹¹³ Writeři znají přesně čas, kdy z depa vyjíždí nové soupravy. Ty se pak zapojují do jízdního řádu (systém). Nejčastěji se tak děje v období ranní a večerní špičky. V tento moment je potřeba největší počet souprav k obsluze cestujících.

no,¹¹⁴ přibližuje novou metodu malování Dize. Tomuto postupu se mezi writery říká backjump. Jde o velmi rychlý způsob sprejování, při němž je zapotřebí důsledné organizace ze strany sprejerů. Ti nejprve věnují hodně času podrobnému zmapování, jak systém funguje. Důležité je znát přesné časy, kdy souprava vyjíždí z depa a kdy se následně rozjíždí. Pro writera není nic horšího než nedokončený panel.¹¹⁵ Vyvrcholením úspěšné akce je pořízení fotografie pomalovaného metra v provozu. Fotografie v „trafficu“¹¹⁶ je pro writera tou největší odměnou. Pohled na pomalovaný vagón metra s lidmi uvnitř je pro writera opojným momentem, jakýmsi zadostiučiněním ve vztahu k úsilí a času, jež tomu věnoval. Pořízená fotografie slouží jako trofej, kterou může následně prezentovat ostatním writerům, od nichž se dostane náležitého uznání.

Udělat panel na metro je pro writera bezesporu jednou z priorit. Každý, kdo takového cíle dosáhl, si přesně pamatuje, kdy a kde to bylo. Je to výsada, již se nedostane každému. Nebezpečí a s ním spojený adrenalin dělají z tunelů metra vytoužený cíl každého writera. „*Fascinace metrem je způsobená energií, která tím vším protéká. A to doslova - to znamená elektřinou, kterou je to nabitý, tak i v přeneseném smyslu, kdy metro vnímáš jako krevní systém města. Každý writer ti potvrdí, že pohled na depo, tunely a celý to prostředí je hard core!*“¹¹⁷ objasňuje svou fascinaci tímto prostředím Scarf.

Metro je v pomyslném žebříčku hodnot na nejvyšší příčce. Je to adrenalin a nedostupnost spojená s velmi propracovaným bezpečnostním systémem, co dělá z metra to nejžádanější, co může writer posprejovat. To má za následek neustále hledání nedostatků v bezpečnostních opatření, která jsou dnes na vysoké úrovni. Writeři nyní disponují kopiemi klíčů od tunelů metra a snaží se všemožnými způsoby obelstít sofistikovaná zabezpečení. Pomalovat v současnosti metro znamená pro writera dosáhnout většího respektu a uznání ostatních. A tak se ti odhodlanější snaží ukázat, že to stále jde.

---

¹¹⁴ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s.152.

¹¹⁵ Panel je mezi writery označení pro graffiti na metru nebo vlaku. Panel je zpravidla pod okny vagónu.

¹¹⁶ Z anglického slova traffic, což v překladu znamená provoz. Pořízení takové fotografie je dnes poměrně riskantní. Může při ní totiž snadno dojít k dopadení pachatele. Zároveň se provozovatelé metra snaží, aby pomalované metro nevyjelo, takže jej nahradí čistou soupravou.

¹¹⁷ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s.33.

Vlak není mezi writery tak vysoce hodnocen jako metro. Je to především z důvodů jeho relativně snadné dostupnosti. Vlaky nejsou tak hlídány a jejich pomalování nevyžaduje takové úsilí. Jsou zaparkovány pod širým nebem a tak se k jejich pomalování odváží i ti méně zkušenější writeři. U panelů se hodnotí zejména styl, ale také zvolení vhodných barev. Provedení musí být čisté, není žádoucí, aby barva tekla. Pokud barva teče, je to bráno jako velká chyba writera. Panely jsou často pestrobarevné. Barvy musejí být ostré, tak aby zcela překryly povrch vlaku. Obzvláště obtah musí být proveden čistě a za žádnou cenu nesmí barva stékat. Pokud je část vagonu pomalována ze shora dolů, nazývá se top to bottom, někdy se píše „t2b“. Vagón není pomalovaný celý, v tomto případě jde o wholecar, který je stejně jako u metra velice ceněn. Ještě více je mezi writery ceněn wholetrain, kdy je pomalovaný celý vlak.

Právě s metrem a vlaky je spojeno cestování za hranice České republiky. Writeři nejčastěji míří do měst, jež mají metro. Skrze cestování získávají v subkultuře ještě větší uznání a prestiž. K tomuto účelu nejčastěji využívají vlakové jízdenky umožňující cestování do vybraných zemích.¹¹⁸ Často ve vybrané destinaci znají místního writera, který zná současnou situaci, co se bezpečnostních opatření týče. Zná místa, na nichž je možné metro pomalovat, a slouží jako jakýsi průvodce. Tyto kontakty si writeři vzájemně vyměňují a je nepsaným pravidlem každého pohostit. Writeři tak spoluutvářejí celosvětovou komunitu. Seznamují se s writery ze zahraničí a jejich přístupem ke graffiti a rozšiřují své obzory z hlediska možností vizuálních stylů graffiti. New York, místo kde graffiti vzniklo, je v tomto smyslu vytouženou metou každého writera. Dále se zaměřují na evropské metropole jako Paříž, Berlín, Barcelona, Stockholm a jiná větší města. Velkému zájmu se těší země bývalého Sovětského svazu, které jsou považovány za exotiku. Cílem každého je pomalování co největšího počtu různých typů podzemních i nadzemních dopravních prostředků a tím pádem získání většího uznání.

---

¹¹⁸ Tato jízdenka (InterRail) je k dostání ve vybraných prodejnách Českých drah. Umožňuje cestování po většině zemích Evropy po dobu jednoho měsíce.

8. Kritika uvnitř subkultury

Kreativita a originalita je v graffiti žádána, ale má své hranice. Za kritiku graffiti by se dala označit tvorba a přístup pražské skupiny Cap.¹¹⁹ Záměrně porušují pravidla a tradice graffiti a nutí tak k zamyšlení, proč by se měla respektovat. Jejich postoj je označován za antigraffiti, které v sobě samém obsahuje vlastní kritiku. Snaží se posunout hranice graffiti, ovšem zcela jiným, radikálním způsobem. Kritiku graffiti lze vidět v několika aspektech jejich přístupu. Je to zejména popření stylu jako jedné ze základních hodnot graffiti. Malují převážně v opuštěných továrnách na periferiích města, čímž mizí primární motiv graffiti „jsem tady a chci být viděn“. Podoba jejich pieců postrádá dekorativní prvky. K malování používají penetrační lak, který nanášejí štětcem nebo válečkem, záměrně tekoucími barvami naprosto popírají proces učení zacházení se sprejem a budování dokonalého, čistého stylu. Vysmívají se pestrým a dokonale nanášeným barvám spreje. Také mnohem častěji malují charaktery, které jsou v graffiti brány jako vedlejší produkt. Jejich inspirace toy graffiti je záměrně provokativní a na pražské scéně vyvolala velkou diskuzi.¹²⁰ Pohrdáním graffiti v jeho tradiční formě mnohé konzervativní členy scény pobuňují.

Mezi Cap a ostatními členy subkultury dodnes panují vypjaté vztahy. Jejich tvorba mnohé popuzuje tím, že se vymyká běžnému pojetí graffiti. Pro některé jsou experimentátory. „*Mosd, Teve, Dize, Bleze a Masker reprezentujou současnej progres. Jsou ochotný experimentovat, opustit zajetý principy a vydat se na neznámou stezku. A to se mi na tom líbí, za to je cením,*“¹²¹ oceňuje jejich přístup V518. Pro jiné reprezentují neschopnost dělat graffiti. „*Lidi jako Masker, Bleze a podobně jsou pro mě zkrachovalci, který se za ty kecy o vyčerpání písma a techniky spreje jenom schovávají. Graffiti má bejt ve městě něco jako vtipná dekorace a tyhle jejich rozteklý, odporný tvary se můžou líbit jediné psychopatům,*“¹²² odsuzuje Phoe.

¹¹⁹ Cap, nebo li Crew against people, tvoří writeři Bleze, Most, Dize, Crap, Masker, Tron.

¹²⁰ Diskuze k článku, dostupné z <http://graffneck.cz/report/cosmo-production/#discussion>, vyhledáno 18.3.2011.

¹²¹ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN:80-204-1325-1, s.163.

¹²² Tamtéž s.167.

Bleze, zakládající člen Cap, dříve maloval graffiti, které scéna uznávala. Stanovené mantinely jej však omezovaly. Jako umělci¹²³ jej neustále nutí nahlížet na graffiti v širších souvislostech. Zpochybňovat ustálené normy a svou tvorbou je stavět do přímé konfrontace. To se však nesetkalo s přijetím pražské graffiti scény, která lpí na tradicích. Graffiti stojí na respektování pravidel a po generaci předávaných tradic, které se, bez menších výjimek, nemění. Cap svým graffiti překročili hranice a poukazují na jeho zahleděnost do minulosti.

9. Graffiti a umění

Aby se umělec udržel na výsluní, musí sám sebe neustále překračovat.¹²⁴ Tento diktát novosti je v rozporu s podstatou graffiti. Integrovat graffiti do oficiální struktury současného umění se nepovedlo a zdá se, že se ani nikdy nepovede. Graffiti stojí na tradičním uspořádání. Podrobit se změně by pro writery jednoduše znamenalo přestat dělat graffiti. Graffiti, jak je definováno, patří do veřejného prostoru, jeho tvůrci jsou anonymní a sami writeři na tom nehodlají nic měnit.

Existuje několik příkladů, kdy graffiti proniklo do uměleckého prostředí. Součástí českého pavilónu na světové výstavě v Šanghaji byla, mimo jiné, expozice s názvem Metropolis. Pražští writeři Masker, Pasta, Tron, Skarf, Cryptic 257 a Point zde představili svou vizi města.¹²⁵ V roce 2008 se v Praze uskutečnil první graffiti a street art festival.¹²⁶ Na pozvání Pointa přijelo přes 40 umělců z celého světa. Ti výtvarně zpracovali vyhrazené zdi po celé Praze.¹²⁷

S graffiti bývá spojován další fenomén městského prostředí. „Street art“ je ovšem zcela odlišný a s opravdovým graffiti má společného jen několik writerů,

---

¹²³ Bleze, vlastním jménem Alexej Klyuykov se společně Vasilem Artamonovem stali laureáty Ceny Jindřicha Chaloupeckého pro rok 2010, udělované mladým umělcům. Dostupné z <http://www.cjch.cz/index.php/Laureati/>, vyhledáno 19.3.2011.

¹²⁴ MAGID Václav, „Cap, Crew against people“, Bigg Boss, Praha 2007 ISBN: 978-80-903973-0-9.

¹²⁵ Výstava se následně přestěhovala do Centra současného umění (DOX), kde byla k vidění do 31.1.2010.

¹²⁶ Names fest se v Praze uskutečnil ve dnech od 28.8.-7.9.2008.

¹²⁷ Vytvořená graffiti zde byla ponechána a zdobí zdi dodnes. Příkladem je zeď nedaleko Národní třídy, kterou pomaloval italský writer Blu.

kteří se mu věnují. Street art je populární hlavně pro svou vizuální útočnost a výstižnost umocněnou místy, kde se nečekaně vyskytuje nebo která neobvykle a často i vtipně dotváří. Má neomezené množství forem. Nejčastější jsou nálepky, které jsou vylepovány v ulicích měst. Sprej není tak využíván jako u graffiti. Street art je mezi writery považován za zcela odlišnou disciplínu, která má svá pravidla a nezřídka kdy se vůči němu vymezují.

10. Závěr

Zatímco starší generace writerů, která stála u zrodu graffiti v Praze, jej chápala jako projev svobody a boj proti uniformní šedi, pro současnou generaci je graffiti spíše zábavou vyplňující jejich volný čas. Mnozí ze starších writerů se již graffiti nevěnují a tak jsou schopni s odstupem času přistupovat ke graffiti s určitým nadhledem. To jim umožňuje vidět graffiti v širších souvislostech té doby. Pro mnohé to byla také především zábava. Nyní ovšem dochází k přehodnocení – i když ne u všech, jak potvrzuje Pois: *„Je to jenom „Já jsem“ a zábava kolem toho. Je to vlastně kultura kolem ničeho. Flákáš se po ulici a hledáš zábavu. To je graffiti. Nic hlubšího v tom není.“*¹²⁸ Hledání zábavy v době opojení z neomezených možností byla společná pro všechny writery. *„Víš my jsme se předtím docela nudili a pořád hledali něco, co by nás naplňovalo...Ale tak jako úplně, ne že se do toho musíš nějak nutit. Chtěli jsme zábavu, ale ne tak blbou zábavu, jako má každý. Chtěli jsme něco, co nás pohltí. A tohle bylo dokonalý,“*¹²⁹ popisuje své důvody Pake.

Smyslem graffiti, což platí jak pro starší, tak pro dnešní generaci, je prosté sdělení o své přítomnosti. Každý writer se snaží být co nejvíce viděn a dosáhnout tak vzestupu v hierarchii subkultury. Normy, hodnoty ani vzorce chování se příliš nemění a graffiti tak poukazuje na svou konzervativnost. Platí stále stejná pravidla ve smyslu tady je král a tady je toy. Pokud se někdo snaží tato pravidla nabourat setká se s odporem členů subkultury.¹³⁰

---

¹²⁸ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325-1, s.26.

¹²⁹ Tamtéž s.221.

¹³⁰ Viz. kapitola 7. Kritika uvnitř subkultury.

Writeři se zpravidla etablojí z prostředí střední třídy. Obyvatelé skutečných ghett, tedy Romové, se v graffiti moc nepohybují. Je tak vyvracen mýtus, že graffiti je výsadou nižších tříd. Většina writerů žije v utěšených podmínkách, studují školy a pocházejí z kompletních rodin. Graffiti je činnost, která poškozujc cizí či veřejný majetek, a jako takové je vůči kapitalistickému řádu nepřátelské. V tomto případě však ani nejde o revoltu, vždyť mezi writery neexistuje žádné jednotné přesvědčení proti čemu brojit. Absence takového kolektivního vědomí tuto motivaci vylučuje. Graffiti je zdánlivou revoltou proti nespravedlivému systému. Dnes je spíše masovou zábavou, byť obohacena o pikantní aspekt illegality. Zdánlivé popírání hodnot většinové společnosti je pouhou dedukcí intelektuální části veřejnosti.

Graffiti je pro writery součástí městského dekoru. Posouvání graffiti do galerií je v rozporu s jeho podstatou. Graffiti je nežádoucí, vyskytuje se ve veřejném prostoru, zejména v ulicích měst a jeho autoři jsou anonymní. Komercializace graffiti je členy subkultury zpravidla odsuzována.¹³¹ Writeři se snaží zůstat mimo zájem široké veřejnosti. Svou anonymitu si střeží a s uspokojením „tajemného bratrstva“ se spiklenecky vysmívají nezasvěceným. „*Nikdy nemluv o ilegálu a utajených věcech s lidma co nejsou oddáni,*“¹³² postuluje jeden z prvních pražských graffiti magazínů.

Mnohdy sami writeři neví, proč graffiti dělají. „*Nemám žádnéj logickém důvod,*“¹³³ odpovídá Pois na otázku, co je jeho důvodem. Během svých terénních výzkumů jsem se velmi často setkával s neschopností nebo neochotou writerů mluvit o jejich důvodech. Byť některé znám řadu let, takže nemůže být řeč o nedůvěře, nejčastěji jsem slyšel odpovědi jako „*Nevím*“ nebo „*Protože mě to prostě baví.*“ Ano, graffiti je pro writery především zábava.

---

¹³¹ Příkladem může být film *Gyml*. V něm je účelně zpracována tematika graffiti. Writeři, kteří se na natáčení podíleli, jsou většinou částí subkultury odsuzováni.

¹³² V předmluvě časopisu *Terrorist*, dostupné z http://www.ustaf.cz/radical/download/Terrorist_by_Radical.pdf, vyhledáno 18.3.2011.

¹³³ OVERSTREET, Martina, „In Graffiti we trust“. Mladá fronta, Praha 2006 ISBN: 80-204-1325 1,s.221.

Použitá literatura

Tištěné publikace

MACDONALD Nancy, The Graffiti Subculture: Youth, Masculinity and Identity in London and New York , Palgrave 2001, ISBN: 3337 8191 00.

OVERSTREET, Martina, In Graffiti we trust, Mladá fronta, Praha 2006
ISBN: 80-204-1325-1.

LEVINE,H.G., GALLIMORE,R.,WEISNER,T.S.,TURNER,J.L, Teaching Participant-Observation Research Methods: A Skills- Building Approach, Anthropology and Education Quarterly, 1980.

MAGID Václav, Cap, Crew against people, Bigg Boss, Praha 2007 ISBN: 978-80-903973-0-9.

FAY Brian, Současná filosofie sociálních věd, Praha 2002 ISBN: 80-86429-10-5.

GUTHRIE Dale, The Nature of Paleolithic Art, University of Chicago Press,Chicago 2006, ISBN:0-226-31126-0.

MARADA Radim, Kultura protestu : politizace každodennosti, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2003, ISBN 80-7325-027-6.

COOPER Martha, CHALFANT Henry, Subway Art, Thames and Hudson Ltd., London 1984, ISBN 0-500-27320-0.

RAHN Janice, Painting without permission, Greenwood Press 2002, ISBN: 9-780-897898-102.

ZOUBKOVÁ Ivana, Kontrola kriminality mládeže, Čeněk, Dobrá Voda 2000, ISBN: 80-86473-08-2.

HOPPNER Ondřej, Graffiti aneb posedlost, Roč. 8, č. 243 (15. prosince 1998).

REISNER Robert, Graffiti: two thousand years of wall writing, Cowles Book Company, New York 1971, ISBN: 0-402-12044-2.

Sociologický ústav (Akademie věd ČR), Velký sociologický slovník. II, PGŽ, Praha 1996, ISBN: 80-7184-310-52.

Internetové zdroje

http://is.muni.cz/th/145998/ff_b/text_dipl.pdf

<http://www.graffitieuropa.org/definition.htm>

<http://streetfiles.org/>

<http://www.osel.cz/index.php?clanek=1710>

<http://onepoint.cz/>

http://www.edisk.cz/stahni-pomalu/54703/Graffiti_z_Board_magu-Radical.pdf_33.9MB.html

<http://taki183.net/#biography>

http://taki183.net/_pdf/taki_183_nytimes.pdf

<http://www.at149st.com/hpart1.html>

<http://www.stylewars.com/index.php?page=aboutsw2>

<http://graffneck.cz/report/cosmo-production/#discussion>

<http://www.cjch.cz/index.php/Laureati/>

http://www.ustaf.cz/radical/download/Terrorist_by_Radical.pdf

Přilohy

Tag

Chrom

Throw up

Panel

Wholecar

Top to bortím (t2b)

Všechny použité fotografie pocházejí z mého archívu.